

Gyümölcsstermő egzotikus növények nevei VI.

fürtösalma J. *Raphiolepis* (P. 92). A nemzetség 15 faja Kelet-Ázsiában őshonos. Számos faj gömb alakú, sima héjú, kék vagy lilásfekete, húsos gyümölcse ehető.

A korábbi forrásokban a nemzetséget csak a latin nevén tárgyalják, 1966-ban bukkan föl *fürtösalma* (MNöv. 65) neve, a ném. *Traubenapfel* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. Az almatermésű *Raphiolepis* fajok fürtös virágzatára és az ágvégeken fürtökben álló gömbölyded termésekre utal. Gyakorta hibásan írják a nemzetségnevet, *Raphiolepis* helyett számos forrásban *Raphiolepis* olvasható. Annak ellenére, hogy a latin szaknyelvi generikus név a gör. *rhaphion* 'kis tű' (< *rhaphisz* 'tű') és a gör. *lepisz* 'pikkely' összetétele, a virágok alján növény karcsú, pikkelyforma fellevelekre utal. John Lindley tette érvényesen közzé 1820-ban (Bot.Reg. 6: 468).

Társneve a *babérfanyarka* és a *mirtuszfanyarka* (P. 479). Az utóbbi terminus a magyar nyelvben keletkezett, előtagja a *mirtuszfélék* (Myrtaceae) család nevének átvételével jött létre, amelyhez a *fanyarka* magyarzó utótag illeszkedik. A *babérfanyarka* elnevezés előtagja az örökzöld levelekre utal. A *fürtösalma* mindkét társnevében szereplő *fanyarka* (P. 298; R. 1894: PallasLex., 1911: Nsz. 102, 1966: MNöv. 57) terminusnak pedig a bogycók íze az alapja. A *fanyarka* eredetileg az *Amelanchier* neve. Használják ma is a *babérfanyarka* társnevet, például az ELTE botanikus kertjének, a Fűvészkertnek a honlapján a „Télálló mediterrán fajok gyűjteménye” listán a két legfontosabb gyümölcsstermő *Raphiolepis* fajt ezzel a névvel jelölik; vö. *kínai babérfanyarka*, valamint *japán babérfanyarka* (www.fuveszkert.org/images/doc/elonoveny_gyujtemenyeink_2012.doc).

A legismertebb gyümölcsstermő faj a nemzetségben a *Raphiolepis indica*, a *kínai fürtösalma* (P. 479). Ennek magyar neve a ném. *chinesischer Traubenapfel* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. A német név nyilván a *Raphiolepis sinensis* szinonima mintájára jött létre. A ma érvényes latin *Raphiolepis indica* binóment ugyancsak John Lindley adta 1820-ban (Bot.Reg. 6: 468). Az angol botanikusnál szerepel a faj ang. *China hawthorn* (uo.), azaz 'Kína-galagonya' neve. Ma is használatos az ang. *India-hawthorn* (GRIN.), azaz 'India-galagonya', valamint az ang. *Indian-hawthorn* (EL.; R. 1901: Weathers 412; 1919: Stand.Cycl.Hort. 5: 2911), vagyis 'indiai galagonya' neve a latin *Crataegus indica* szinonima fordításaként, amelyet Linné adott 1753-ban (Sp.pl. 1: 477). (A *Crataegus* nemzetség a galagonya, az ang. *hawthorn*.) A faj régi ft. *raphiolepis des Indes* (R. 1827: Dict.Sci.Nat. 45: 314), azaz 'Indiai-raphiolepis' binominális nevében a genusnévnek még nem adtak saját nyelvi megfelelőt. Hazájában a kí. *shí bān mù* (GRIN.) neve az erdei köves termőhelyre utal, a kí. *chē lún méi* (EL.) társneve pedig gömbölyű szilvaként írja le a gyümölcsöt.

A másik fontos gyümölcsstermő faj a *Raphiolepis umbellata*, a *japán fürtösalma* (P. 479). Magyar neve a ném. *japanischer Traubenapfel* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. A fajnak a latin binóment 1902-ben adták (Bot.Mag.T. 16: 13), a latin szaknyelvi *umbellata* (< lat. *umbella* 'napernyő' [< lat. *umbra* 'árnyék']) faji jelző az ernyős virágzatra utal. Idegen nyelvi nevei közt az ang. *Japanese-hawthorn* (GRIN.; R. 1901: Weathers 412), azaz 'japán galagonya', valamint az ang. *Yeddo hawthorn* (EL.), vagyis 'Yeddo galagonya' nevét ugyancsak a galagonya névvel alkották (l. fent a *kínai fürtösalma* ang. *Indian hawthorn* nevével). Az utóbbi név *Yeddo* előtagja a mai nevén Tokió japán város korábbi neve. A faj kí. *hòu yè shí bān mù* (uo.) elnevezésében a *hòu yè* 'vastaglevelű' megkülönböztető jelző járul a kínai *fürtösalma* kí. *shí bān mù* nevéhez. Hazájában a jap. *sharinbai* (GRIN.) néven ismerik.

babér-érdesrózsa J. *Cordia alliodora* (P. 343). Közép- és Dél-Amerikában őshonos. Gyümölcsseit a fa rázásával gyűjtik be, hálós kiterítésével. Elsősorban nyersen eszik.

A nemzetség magyar nevének faji jelzője a borszerű levelek hasonlóságára utal, akárcsak a generikus név előtagja, hiszen a genus az érdeslevelűek (Boraginaceae) családjába tartozik. Ugyancsak

a babér nevével alkották e faj braziliai port. *falso-louro* 'hamis babér' és *louro-branco*, valamint sp. *laurel blanco* (GRIN.) 'fehér babér', a 'fekete' jelzővel pedig a sötétzöld, szárazon csaknem fekete gyümölcsére utaló port. *louro-negro* és sp. *laurel negro* 'fekete babér' (uo.) nevét. Ismert még port. *louro-amarelo* 'sárga babér', valamint földrajzi neves ang. *Ecuador laurel* (EL.) néven.

A babér-érdesrózsa értékes, magas fényű és könnyen megmunkálható fája miatt a nemzetközi kereskedelemben fontos volt, neve 1897-ben *ciprusi fa* és *rózsafa* (PallasLex. mellbogyó a.). A *ciprusi fa* terminus mintája a faj ang. *cypre* (GRIN.) és a fr. *bois de Chypre* (uo.; R. 1897: PallasLex.) neve volt. A *rózsafa* pedig ugyancsak idegen nyelvből, tükörfordítással átvett név; vö. ném. *Rosenholz* (W.), fr. *bois de rose* 'ua.' (EL.).

A latin szaknyelvi *alliodora* (< lat. *allium* 'hagyma, fokhagyma', *odor* 'illat, szag') faji jelző arra utal, hogy enyhén fokhagymaszagú a belső, világosbarna kéreg. Ezért kapta sp. *arbol del ajo* (uo.), dán *hvidløgstre* (LH.), braziliai port. *árvore do alho* és holl. *knoflookboom* (W.), azaz 'fokhagymafa', ang. *onion cordia* (EL.) és ném. *Lauch-Kordie* 'cordiahagyma', braziliai port. *louro-alho* 'babérfokhagyma' (GRIN.), Bolíviában és Peruban sp. *ajo ajo* 'fokhagyma fokhagyma' (uo.; R. 1910: Bot.Jahrb.Syst. 44: 399), továbbá fr. *sebestier à odeur d'oignon* 'hagymaszagú sebestyénfa' (EL.) elnevezését is. Ugyancsak színnévvel alkották port. *buro amarelo*, *pardillo negro*, sp. *capa prieto* és *amapa prieta* (uo.) nevét. A faj sp. *capa prieto* (uo.) neve átkerült az angolba: *capá prieto* (uo. R. 1914: Bull. 351–75: 94), társneve még az ang. *prince wood* (R. 1914: uo.), azaz 'hercegfa'. Más fa, a tölgy nevével jött létre fr. *chêne caparo* (EL.), a szilfáéval ang. *spanish elm* (uo.; R. 1897: PallasLex., 1914: Bull. 351–75: 94) elnevezése.

sötétfájú érdesrózsa J. *Cordia dodecandra* (P. 80). Közép-Amerikában őshonos. A sárga gyümölcsöt nyersen fogyasztják, de édességek és zselék is készülnek belőle.

Faji jelzője értékes, kemény és tartós, finom csillogású, sötétbarna fájára vonatkozik, amelyet bútorgyártásra, ablakok, ajtók, valamint hangszerek készítésére használnak Közép- és Dél-Amerikában. A nemzetség magyar nevében az *érdes* jelző a levelekre és mutatós virágaira utal, a genus az érdeslevelűek (Boraginaceae) családjába tartozik.

Eléggé kisszámú a faj idegen nyelvi elnevezése. A sv. *ziricote* (GRIN.), or. *цирукоте*, *зирукоте*, *цирукоте* és ném. *Ziricote* (W.) neve a sp. *siricote* (uo.; R. 1882–84: ua. [Naturaleza 6: 218]), *ziricote* 'ua.' (EL.; R. 1895: *ciricote* [Contr. 1: 40]) átvétele. Népnyelvi neve a sp. *trompillo* (W.) Közép-és Dél-Amerikában, valamint az indián őslakosok nyelvéből való sp. *kopte*, *k'opte*, *k'oopte*, *chakopte*, *chak k'oopte* (W.; R. 1882–84: *kopte* [Naturaleza 6: 218], 1895: *kopté* [Contr. 1: 40]), alakváltozata a sp. *copite* (W.; R. 1871: *capito de Méjico* [Dic.div.nomb. 47], 1874–76: *copito* [Naturaleza 3: 353]). A végső forrása a sötétfájú érdesrózsa maja *kopte* (W.) neve.

A latin szaknyelvi *Cordia dodecandra* binómen 1845 óta érvényes, a neves svájci botanikus, Augustin Pyramus de Candolle adta a fajnak (Prodr. 9: 478). A latin *dodecandra* (< gör. *dodeka* 'tizenkettő', *andro-* 'férfi', *androsz* 'férfiás, him') faji jelző a porzókra utal.

afrikai majomszilva J. *Ximenia caffra* (P. 171). Dél-Afrikában őshonos. Csonthéjas gyümölcse piros, fehér foltokkal, vékony húsa fanyar, kicsit túlétetten már finomabb.

A földrajzi neves faji jelző honosságára, a nemi elnevezés pedig arra utal, hogy a gyümölcsöt kedvelik a páviának. A *savanyú disznószilva* (uo.) társnevében a faji jelző, és a pejoratív *disznó* előtag is, a szilvaszerű gyümölcs fanyar ízére utal.

A majomszilvának használatos az angolban is *hog plum* (FA.), vagyis 'disznószilva' neve. Az afrikai majomszilva az angolban a gyümölcs fanyar ízére utaló *sourplum* (EL.; R. 1917: Marloth 67), a hollandban *zuur 'pruim* (uo. 103), azaz 'savanyúszilva' nevet kapta. Az ang. *large sourplum* (W.), vagyis 'nagy savanyúszilva' a Dél-Afrikában honos faj afr. *grootsuurpruim* (www.plantzafrica.com) nevének tükörfordítása. Élőhelyén pedig zulu *thunduluka-obmvu* és szoto *morokologa* (uo.) néven ismerik. Volt régen ang. *wilde plum* (R. 1917: Marloth 68), azaz 'vadszilva' társneve is.

A latin szaknyelvi *Ximenia* nemzetségnév Francisco Ximénez spanyol szerzetes vezetéknévét őrzi, aki először írta le a növényt 1615-ben megjelent négykötetes munkájában, amely az első Amerikában megjelent összefoglaló természettudományi mű (Quatro libros de la Naturaleza). A latin *caffra* ('aus dem Kaffernlande stammend' [Boerner 217]) faji jelző pedig a dél-afrikai Eastern Cape régi *Kaffraria* nevéből származik, amely a Dél-Afrikába kivándorolt bantu törzsek ang. *kaffir*, *kafir*,

ném. *Kaffern* (G. 114) nevével függ össze, a végső forrás a 'hitetlen' jelentésű arab *kafir* (uo.) kifejezés. Megvan a *Dovyalis caffra* fajnévben is, és több európai nevében; vö. *kafferszilva* (P. 131), or. *кафрская слива*, fr. *potte caffre* (KL.), sp. *manzana cafre* (GRIN.), ang. *kafir plum* 'ua.' (R. 1897: Pl.Inv. 97).

majomszilva *J. Ximenia americana* (P. 542). Európán kívül minden kontinensen honos. Ovális, húsos, csonthéjas gyümölcsei savanykásak, izűk és alakjuk szilvához hasonló.

Magyar neve az ang. *monkey plum* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. Az elnevezés arra utal, hogy a szilvaszerű gyümölcsöt eszik a majmok. Társkéve a *sárgaszilva*, *zsellércseresznye* (P. 171), a világhálón olvasható *vadszilva*, *meggyiszilva*, *vadolajfa* (<http://naturkence.hu>) neve is. Társkévei általában az angolból fordítottak, közülük a *sárgaszilva* név az ang. *yellow-plum* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. A majomszilva citromsárga vagy narancssárga színű gyümölcsseire utal, akárcsak az ang. *yellow sanders* (FA.) neve is. A *vadszilva* az ang. *wild plum* 'ua.' (WA.; R. 1917: Marloth 68), a *vadolajfa* pedig az ang. *wild olive* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. A *szilva* megfelelőjéhez számos faji jelző járul számos portugál nevében is; vö. brazilai port. *ameixa da terra*, *ameixeira da baia*, *ameixeira do brasil*, *ameixeira da Bahia* (LH.) és port. *ameixa do mato* (W.), vagyis 'földiszilva', 'öböliszilva', 'brazilszilva', 'Bahiaszilva', illetve 'rókaszilva'.

A latin szaknyelvi *Ximenia americana* binómet Linné adta 1753-ban (Sp.pl. 2: 1193) a majomszilvának. A generikus nevet Charles Plumiertől vette át, aki a faj leírásánál megemlékezett a spanyol szerzetesről, Francisco Ximénezről (a *Ximenia* nemzetségnév magyarázatát l. az **afrikai majomszilva** szócikkében). A majomszilvát 1703-ban Plumier az akkoriban szokásos terjengős, leíró jellegű „*Ximenia aculeata flore villosa, fructu luteo*”, azaz 'szúrós *Ximenia* bolyhos virág, sárga gyümölcs' néven tárgyalja (Plumier 21.6). A ma érvényes, földrajzi neves latin *americana* faji jelző a majomszilva amerikai honosságára utal, akár a majomszilva észti *Amerika pasapáhkel* (LH.) elnevezése.

Idegen nyelvi nevei közt a kí. *hǎi tán mù* (uo.), azaz 'tengeri szantálfa', az ang. *false sandalwood* (GRIN.), vagyis 'hamis szantálfa', a ném. *gelbes Sandelholz* (Mansfeld), azaz 'sárga szantálfa' és a port. *sândalo do brasil* (W.), vagyis 'brazil szantálfa' elnevezése arra utal, hogy helyettesítheti a bútorgyártásban az értékes szantálfát, mert szép fényű fája könnyen megmunkálható, és elég tartós is. Gyakran fordul elő tengerparti területeken, ezért kapta ang. *sea lemon* (LH.), *seaside plum*, fr. *citron de la mer*, *prunier de mer* (EL.) és *cerise de mer* (WA.), azaz 'tengeri citrom', 'tengeri szilva', 'tengerparti szilva', illetve 'tengeri cseresznye' nevét. Magjának magas olajtartalmára utal sv. *talgnöt*, *tallownut*, illetve ang. *tallowwood* (GRIN.), *tallowwood plum* (EL.), azaz 'faggyúdió', illetve 'faggyúfa' elnevezése.

Fáján egyenes, karsú tüskék nőnek, ez az alapja fr. *heymassoliépineux* és *prune-épine* (uo.), valamint port. *ameixa de espinho* (W.) elnevezésének. 'Hegyi szilva' a jelentése az ang. *mountain plum* és a sp. *caimito de monte* (uo.) nevének. Az ang. *spanish plum*, illetve a port. *ameixeria do campo* (uo.) nevének 'spanyol szilva' és 'mezei szilva', végül a gyümölcs méretére és ízére megkülönböztető faji jelzővel utaló afr. *kleinsuurpruim* és ang. *small sourplum* (WA.) elnevezésének 'kis savanyúszilva' a jelentése. Más gyümölcsök nevével alkották számos spanyol és portugál nevet; vö. sp. *membrillo de monte* (uo.), *guayabo del diablo*, *manzana guayaba* (EL.), *espinho de brujo*, port. *ameixa do pará*, *espinheiro de ameixa*, *limão do brejo* (W.), azaz 'birsalmabokor', 'ördögguáva', 'almaguáva', 'varázslógalagonya', 'szilvadió', 'galagonyaszilva', illetve 'mocsári citrom'. Ha a fiatal leveleket összezúzzák, illatuk keserű mandulára emlékeztet, ezért kapta sp. *almendro de costa* (uo.), azaz 'parti mandula' nevét.

édes földicseresznye *J. Physalis pruinosa* (P. 454). Közép- és Dél-Amerikában őshonos. Gyümölcsét nyersen vagy desszertként, dzsemként, zseléként eszik.

Az *édes* faji jelző az ehető termésre utal, a *földicseresznye* genusnév pedig az ang. *ground-cherry* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője még a ném. *Erdkirsche*, lett *zemes kirjšu* 'ua.' (KL.). A cseresznyeméretű és alakú gyümölcs az alapja az utótagnak, a *földi-* előtag pedig azt jelzi, hogy e lágyszárú, alacsony növény a talaj közelében marad. Társkéve az *észak-amerikai lampionnövény* (P. 157). A *Physalis* alkekengi faj mai szaknyelvi elnevezése a *lampionnövény* (uo; R. 1911: Nsz. 172, 1966: MNöv. 115), amely a ném. *Lampionspflanze* 'ua.' (Boerner 156)

tükörfordítása. Megvan a hollandban is a *lampionplant* 'ua.' (EL.). A csészelevél a termés érésekor interkaláris növekedéssel nagy, felfújtt lesz, körülöleli a termést, ez a csészeképződmény a névadási szemlélet háttere. Olyan a növény, mintha apró színes lampion függne a levél hónaljából.

Magyar társneve még a *földieper-paradicsom* (T.), az ang. *strawberry tomato* 'ua.' (PN.; R. 1887: AmNat. 21: 53, 1900: Cycl. 3: 1321, 1911: Ruthven 111, 1914: Dodge 88), azaz 'eperparadicsom' tükörfordítása. Átkerült az észtebe is; vö. *maasikafüüsal* 'ua.' (LH.). Alapja a gyümölcs íze, amely az eperére emlékeztet, ugyanakkor a növény egyházi kis bokor, hasonlít a közönséges paradicsomra, úgy is termeszthető. Az ang. *husk tomato* (EL.; R. 1900: Cycl. 3: 1320) nevének 'háj-paradicsom', fr. *cerise de terre*, illetve *groseille du Cap* (W.) nevének 'földicseresznye' és 'fokföldi egres' a jelentése, szintén a gyümölcsre utaló nevek. A szárát mirigyszőrök borítják, a levelek is molyhosak, ez az alapja régi fr. *coqueret velu* (R. 1871: Bull.Soc.A. 3: 72), azaz 'nyirkos szőrös' és ang. *tall hairy ground-cherry* (R. 1898: Britton–Brown 3: 126), vagyis 'magas szőrös földicseresznye' elnevezésének.

A fajnak a latin binóment Linné adta 1753-ban (Sp.pl. 1: 184). A 'deres' jelentésű latin szaknyelvi *pruinosa* (< lat. *pruina* 'dér') faji jelző a lomblevelek viaszos felületére utal. A latin *Physalis* nemzetségnév pedig a növény felfúvódott termésére, ebben a hólyagszerű képződményben fejlődnek a gyümölcsök. A *Physalist* Linné alkotta a gör. *physza* 'hólyag' szóból; metaforikus terminus. A botanika magyar szaknyelvében használatos a *fizálisz* (P. 89) terminus a *Physalis* alkekengi nevéként. A latin generikus név mintájára keletkezett a földicseresznye magyar *hólyagcseresznye* (P. 454; R. 1807: *hólyag-tseresznye* [MFűvK. 176], 1897: *hólyagcseresznye* [PallasLex. zsidócseresznye a.], 1911: *hólyagcseresznye fű* 'ua.' [Nsz. 146], 1922: *hólyagcseresznye* [RévaiLex. 15: 436], 1966: ua. [MNöv. 80]) társneve, a ném. *Blasenkirische* (G. 482), ang. *bladder cherry* 'ua.' (W.) tükörszava.

szőrös földicseresznye *J. Physalis pubescens* (P. 454). Az amerikai kontinensen őshonos. Gyümölcsét nyersen vagy befőzve fogyasztják, de aszalással tartósítják is.

Neve az ang. *hairy groundcherry* 'ua.' (W.) vagy a latin binómen alapján keletkezett fordítással. A növénynek sűrűn szőrös a szára, ez az alapja a *szőrös* faji jelzőnek. Linné adta a latin binóment 1753-ban (Sp.pl. 1: 183), a latin szaknyelvi *pubescens* (< lat. *pubes* 'szőszös haj') faji jelzőnek is 'pihős, bolyhos' a jelentése. A levelek felületére utal ang. *downy ground-cherry*, ol. *alchechengio pubescente* (GRIN.), fr. *coqueret pubescent* (uo.; R. 1867: *Physalis pubescente* (Dict.univ. 10: 719), 1871: *coqueret pubescens* [Bull.Soc.A. 3: 72]), ang. *wooly winter cherry* (R. 1807: CompDict. 2: Phy, 1812: Edwards 380), *pubescent ground cherry*, le. *miechunka omszona* (PN.), sp. *muyaca sacabuche peludo* (EL.) és ang. *hairy ground-cherry*, *low hairy ground-cherry* (uo.; R. 1898: Britton–Brown 3: 126) elnevezése is.

A faj gyümölcse utal az 'ehető' és az 'édes' faji jelzőkkel alkotott fr. *coqueret comestible* (EL.), illetve *alkéenge doux* (GRIN.) elnevezése. Alacsony, a talaj közelében termő növény, ez az alapja ang. *low ground-cherry* (uo.), azaz 'alacsony földicseresznye' nevének. Úgy termeszthető, mint a paradicsom, ezért kapta a spanyolban *tomate fresadilla* (uo.), Mexikóban *tomate verde* (PN.), vagyis 'márti paradicsom' és 'zöld paradicsom' nevét. Igen régtől adatolható port. *camapu, camaru* (EL.; R. 1648: AmNat. 21: 56) elnevezése.

A ném. *wilde Stachelbeere* (R. 1853: Bonplandia 3: 31), *capische Stachelbeere* (EL.) és az ang. *cape gooseberry* (PN.), *dwarf cape gooseberry* (EL.; 1900: Cycl. 3: 1321), cs. *mochyně pýoitá* (LH.) elnevezésének az alapja az, hogy a növényt Afrika déli részén is meghonosították, a 19. századtól a Jóreménység foka vidékén *fokföldi egres* néven termesztik. Az érett gyümölcs színére utal ném. *gelber Alkekengi* (uo.), port. *alquequenje-amarelo* (GRIN.), fr. *alkéenge jaune* (EL.), azaz 'sárga alkekengi', egyházi voltára ol. *alchechengi annuale* (W.), vagyis 'éves alkekengi' elnevezése. A középkor fűvészei az arab eredetű *alkekengi* és *halicacabum* néven ismertették a *Physalis* növényt. Az ar. *al-kākanġ* < perzsa *kākanġ* és a gör. *halikakkabosz* (G. 50) nevekből magyarázható. A magyarban is olvasható a *Physalis* alkekengi faj *alkekengi* (T.; R. 1897: PallasLex. zsidócseresznye a.) és *halicacabon* (T.; R. 1897: PallasLex. uo., 1922: RévaiLex. *Physalis* a.) neve. Előbbi a latin szaknyelvi fajnév átvétele, megfelelője a sp. *alchechenge*, *alkakengi*, *alkakinge*, *alkankegi*, *alkekengi* (W.), fr. *alkéenge*, port. *alquequenje*, ol. *alchechengi* (EL.) és a ném. *Alkekengi* 'ua.' (LH.).

A latin *Physalis* generikus névhez hasonlóan a növény felfúvódott termésére utal a szőrös földicseresznye braziliai port. *balãozinho* (uo.) és fr. *herbe à cloques* (EL.), azaz 'léggömb-szőlő',

illetve 'hólyagfű' neve, valamint a sp. *huevo de sapo* és a *bolsa mullaca* (uo.), vagyis 'varangytojás' és 'táska-földicseresznye' elnevezése. Ugyancsak a termést körülölelő, felfújtt alakú, színes lampionszerű csészeképződmény az alapja fi. *lyhtykukka* (PN.), azaz 'lámpavirág' nevének, amely minden bizonnyal a *Physalis* név. *Lampionblume* (G. 482) nevének fordítása, a magyarban hasonlóan *lám-pácska* (R. 1911: Nsz. 172), *lám-pácskavirág* 'ua.' (R. 1966: MNöv. 115). A *Physalis pubescens* társneveként használatos az angolban a *capuli* (EL.), amely a sp. *capuli* 'ua.' (GRIN., R. 1793: Nemnich 1303, 1838: FM. 613, 1852: HGB. 9: 473), valamint a *muyaca* (EL.), ez pedig a sp. *muyaca* 'ua.' (GRIN.) átvétele.

skarláteper J. *Fragaria virginiana* (P. 378). Észak-Amerikában őshonos. Gyümölcse meglehetősen kicsi, éretten piros színű. Frissen, főtten vagy aszalva fogyasztják.

A fajt gyümölcsének skarlátvörös színe miatt nevezték így el. Hasonneve is *skarlátszamóca* (uo. 80; R. 1897: *skarlát-Szamóca* [PallasLex. szamóca a.]). A magyar név az ang. *scarlet strawberry* 'ua.' (GRIN.; R. 1790: ua. [Dean 7], 1793: ua. [Nemnich 1: 828], 1804: ua. [Fletcher 10], 1806: ua. [M'Mahon 476], 1896: *Scarlets* [Darwin 1: 373]) vagy a név. *Scharlacherdbeere* 'ua.' (GRIN.; R. 1837: AG. 334; 1882: HGB. 572, 1898: Abh.Nat.Ges. 245) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője még a sv. *scharlakansmultron* (GRIN.), a fr. *fraisier écarlate* (uo.; R. 1793: Nemnich 1: 828) és a dán *skarlagen-jordbær* 'ua.' (PN.).

Társneve a gyümölcse alapján a *málnaszamóca* (R. 1897: *málna-Szamóca* [PallasLex. szamóca a.], 1925: ua. [RévaiLex. 17: 340]) és a származására utaló *virginiai eper* (P. 378). Ez utóbbi ugyancsak tükörfordítással jött létre, a faj idegen nyelvi nevei mind a latin szaknyelvi *Fragaria virginiana* binómen szó szerinti megfelelői; vö. ang. *Virginia strawberry* (GRIN.; R. 1629: *Virginian strawberry* [Fletcher 114], 1790: *Virginia strawberry* [Dean 7], 1793: *Virginian strawberry* [Nemnich 1: 828], 1896: *wild American Virginian Strawberry* [Darwin 1: 373]), fr. *fraisier de Virginie* (GRIN.; R. 1859: *fraisier écarlate de Virginie* [Bull.Soc.Bot. 6: 253]), név. *Virginiaerdbeere* (GRIN.; R. 1837: név. *wirginische Erdbeere*, *virginische Scharlacherdbeere* [AG. 334]), holl. *Virginia aardbei*, jap. *furagaria viruginiana*, le. *poziomka wirginijska*, or. *земляника виргинская*, *земляника штата Вирджиния*, szlk. *jahoda virginska*, tör. *Virginya çileği*, cs. *jahodník viržinský* (PN.), kat. *maduixera de Virgínia*, fi. *virginianmansikka* (W.).

Társneve még a 'vadeper' jelentésű ang. *wild strawberry*, tör. *yabani çilek* (GRIN.) és holl. *wilde bosaardbeien* (PN.). Előfordulási helyeire utalnak a következő neveinek faji jelzői: dán *havejordbær* 'kerti eper' (PN.), fr. *fraisier des champs* 'mezei eper' (uo.), braziliai port. *morango da América do Norte* 'észak-amerikai eper' (uo.), valamint holl. *bosaardbeien*, dán *skovjordbær* (uo.), ang. *breeding woodland strawberry* (FA.) és *woodland strawberry* (EL.), azaz '[termesztett] erdei eper', végül az ang. *mountain strawberry* (uo.) és tör. *dağ çileği* (LH.), vagyis 'hegyi eper'. A levelek színe, illetve vastagsága az alapja ang. *blueleaf strawberry* 'kék levelű eper' (uo.) és ang. *thickleaved wild strawberry* 'vastaglevelű eper' (EL.) elnevezésének. Hangutánzó szavakkal alkották régi név. *Krackerdbeere*, *Schnapper* (R. 1898: Abh.Nat.Ges. 245) elnevezéseit, bár ezek alighanem inkább a csattanó eper nevei. Régi forrásban följegyzett neve még a honosságára utaló fr. *quoimio de Virginie* (1793: Nemnich 1: 828).

chilei eper J. *Fragaria chiloënsis* (P. 80). Észak-Amerikában őshonos, de a költöző madarak elterjesztették Dél-Amerikában is. Az aromás gyümölcsnek fehér a húsa.

Neve nem a latin szaknyelvi binómen megfelelője, mert a latin *chiloënsis* faji jelző helytelenül utal a Chiloe-szigetre, a fajt ugyanis Dél-Chilében kezdték el termesztetni, onnan került Európába is 1712-ben. A latin szaknyelvi faji jelző alapján használatos hibásan a fr. *fraisier de Chiloe* (PN.), a sp. *frutilla de la costa de Chiloe* (W.) és az ang. *Chiloe strawberry* (GRIN.) társneve. Inkább tehát az ang. *chilean strawberry* 'ua.' (uo.; R. 1790: *strawberry of Chili* [Dean 8], 1793: *Chili strawberry* [Nemnich 1: 828], 1804: ua. [Fletcher 10], 1806: ua. [M'Mahon 477], 1809: ua. [Mem.Soc.It.Sci. 14: 192], 1842: ua. [AG. 156]) tükörfordítása lehet. Egy 1771-ből való kereskedelmi katalógusban már szerepel az egyszerű *The Chili* eperfaj név a kínálatban (Fletcher 6), a franciában is volt régebben *chilère* (GRIN.) neve.

A *chilei eper* szó szerinti megfelelője megvan számos nyelvben; vö. név. *chilenische Erdbeere* (Mansfeld; R. 1806: *chilier Erdbeere* [M'Mahon 477], 1882: *Chilenische Erdbeere* [HGB. 572]),

Chileerdbeere (GRIN.), port. *moranguiero do Chile*, fr. *fraisier du Chili* (uo.; R. 1793: Nemnich 1: 828, 1809: Mem.Soc.It.Sci. 14: 192), *fraise du Chili*, fi. *Chilenmansikka*, észt *tšiili maasikas*, kat. *maduixera de Xile*, sp. *fruta de Chile* (W.), *fresa chilena* (GRIN.), *fresa de Chile*, tör. *şili çileği*, braziliai port. *morango do Chile*, cs. *jahodník chilský*, dán *Chile-jordbær*; holl. *chilense aardbei*, jap. *furagaria chiroenshisu* (PN.), or. *земляника чилийская* (EL.), ol. *fragola del Chili* (R. 1809: Mem.Soc.It.Sci. 14: 193), norv. *chilejordbær* és szlk. *jahoda čilska* (LH.).

A faj hasonneve a *chilei számóca* (P. 378; R. 1897: PallasLex. számóca a., 1925: RévaiLex. 17: 340). Ugyancsak helynévvel keletkezett a ném. *Erdbeere von Patagonien* (R. 1806: M'Mahon 477), vagyis 'patagóniai eper' elnevezése. Volt a németben *Greenwell's französische* (uo.) neve is, mert Franciaországból Greenwell vitte Észak-Angliába. Különösen nagy gyümölcsére utal a ném. *Greenwell's neue Riesen-Erdbeere* (uo.), ang. *large Chili strawberry* (1809: Mem.Soc.It.Sci. 14: 192), ném. *Riesenerdbeere* (EL.; R. 1793: Nemnich 2: 465), sv. *jättesmultron* (PN.), vagyis 'Greenwell új óriásepre', 'nagy chilei eper', illetve 'óriáseper' neve, valamint a régi, 1716-ból való lat. *Fragaria chiliensis fructu maximo* (W.) szinonim név is. Argentínában sp. *frutilla salvaje* (uo.), Chilében *frutilla silvestre* (PN.), Peruban *frutillar* (1809: Mem.Soc.It.Sci. 14: 192), azaz 'vadeper, eper' néven ismerik; vö. sp. *frutilla* (GRIN.), fr. *frutiller* (uo.; R. 1793: Nemnich 1: 828) 'eper'. Az angolban is van 'vadeper' jelentésű neve; vö. ang. *wild strawberry* (PN.). Társneve ott a *beach strawberry* (GRIN.), *coastal strawberry* (LH.), vagyis 'parti eper', mivel általában tengerparti területeken, 200 m magasságig terem. Élőhelye az alapja ang. *sand strawberry* (EL.) és sp. *frutilla de arena* (W.), vagyis 'homokieper' neveinek is. A latin *Bianca chilensis* szinonima és a sp. *frutilla blanca* (uo.), azaz 'fehéreper' terminus az egészen világos színű gyümölcsökre utal.

szilvalevelű bangita *J. Viburnum prunifolium* (P. 535). Észak-Amerikában őshonos. Csonthéjas gyümölcse húsos bogyó, az első téli fagyokkal lesz jó édeskés.

Neve a latin szaknyelvi binómen tükörfordítása, az összetett *prunifolium* faji jelző (< lat. *prunum* 'szilva' és lat. *folium* 'levél' < gör. *phýllon* 'ua.') néhány *Prunus* faj és e bangitafaj lombleveleinek szembeötlő hasonlóságára utal. A latin binóment Linné adta 1753-ban (Sp.pl. 1: 268). A szaknyelvi terminus szó szerinti megfelelője az ang. *plum-leaved viburnum* (R. 1806: M'Mahon 259, 1839: uo. 266, 1856: Beck 145, 1874: Garden 5: 184), a fr. *viorne à feuilles de prunier* és *viorne aux feuilles de prune*, az észt *ploomilehine lodjapu*, a dán *blommebladet kvalkved* és a cs. *kalina slivoňolistá* 'ua.' (LH.) is. Más gyümölcsfához is hasonlítják a leveleket; vö. ném. *kirschblättriger Schneeball* (uo.), cs. *kalina višňolistá* (W.), azaz 'cseresznyelevelű hólabda', illetve 'meggylevelű bangita'.

De nemcsak a leveleket, a bogyókat is hasonlítják más gyümölcsökhöz, például a galagonyához és a cseresznyéhez. Ilyen társneve a bogyók fekete színére utaló holl. *zwarte haagdoorn* (LH.), ang. *black haw* (GRIN; R. 1793: Nemnich 349, 1806: M'Mahon 259, 1839: uo. 266, 1856: Beck 145, 1859: Gray 167, 1913: AFT. 701), *blackhaw viburnum*, *smooth black-haw* (EL.), vagyis 'fekete galagonya', illetve 'fekete galagonya-bangita', valamint 'sima fekete galagonya' elnevezése. A sv. *hägglon* (uo.) nevének pedig 'cseresznyebangita' a jelentése. A bogyóit kedvelik a szarvasok, ezért kapta Amerikában az ang. *stagberry* (LH.) és *stag bush* (uo.; R. 1913: AFT. 701), azaz 'szarvasbogyó', illetve 'szarvasbokor' elnevezését.

A fehér, bogernyős virágzata, a gömbölyű virágfejeinek látványos fehérsége alapján nevezték el több nyelvben is; vö. holl. *sneeuwal*, dán *amerikansk sneballe* és ném. *amerikanischer Schneeball*, *Gartenschneeball*, *Schneeballbaum* (LH.), vagyis 'amerikai hólabda', 'kerti hólabda', illetve 'hólabdafa' néven. Ezeket a neveit a bangita ném. *Schneeball* (G. 682) nevével alkották, amelyet a magyar kertészek és fűvészek is régóta ismernek, már 1664-ben említi Lippay János a Pisoni kertben, és mindjárt le is fordítja magyarra: „Sambucus rosa, kit a németek *Schneeballen*nek neveznek, azaz *hólapta*, mert sok apró fehér virágai, mint a jókora lapta, gömbölyű összenőnek.” A Lippaynál szereplő *Sambucus rosa* értelmezés nem elírás, a régi fűvészek még *sambucusnak*, azaz bodzának hívták a bangitát, például Caspar Bauhin 1623-ban a ma *Viburnum opulusnak* nevezett fajt *Sambucus aquatica* néven írta le (Pinax 456), ebből való a ném. *Wasserholunder* (G. 682), azaz vízbodza neve is. Földi Jánosnál, 1793-ban olvasható újra a ném. *Schneeball* (Földi 50) terminus. A már Lippaynál szereplő magyar *hólapta* fordítása használatos később is a magyar botanikai szaknyelvben, 1895-ben Borbás Vincénél a *Viburnum opulus hólapda* (PallasLex. 10: 116), mert „virága

csoportosan fejlődik, úgy hogy egész fehér golyó támad belőle”, 1966-ban Priszternél a *Viburnum opulus* cv. *Roseum* társneve a *hólabda* (MNöv. 115).

heverő medvetalp*kaktusz* J. *Opuntia compressa*, *humifusa* (P. 439). Észak-Amerikában őshonos. Lédús, piros gyümölcssei édesek, nyersen vagy aszalva eszik.

Nevében a *heverő* faji jelző a latin szaknyelvi *humifusa* artepitheton mintájára keletkezett, amely az ’elfekvő’ jelentésű lat. *humi* (< lat. *humus* ’talaj, föld’) és lat. *fusus* ’szétterülő’ szavak összetétele. Az alacsony, a talajon elfekve, szétterülve terjedő növényre utal, akárcsak hv. *Opuncija polegnuta* (W.), azaz ’fekvő medvetalpkaktusz’, ang. *low prickly-pear* (PN.), vagyis ’alacsony töviskörte’, ang. *creeping-pear*; sv. *kryppopuntia* (GRIN.) és litv. *šliaužiančioji opuncija* (W.), azaz ’kúszókörte’, illetve ’kúszóopuntia’ elnevezése. A faj hasonneve a *henye medvetalp*kaktusz (P. 439).

A *medvetalp*kaktusz (uo. 176; R. 1966: MNöv. 128) generikus névnek pedig az alapja az, hogy e nemzetség fajainak módosult szára ovális, lapos nyéltagok (cladodiumok) soraiból áll. A *kaktusz* utótaggal alkotott összetétel előtagja, a *medvetalp* ’Heracleum’ (P. 175; R. 1470: *medwetalp* ’Brancha ursina’ [CasGl. 17], 1525 k.: *medwe talp fŷw* ’ua.’ [Ortus], 1560 k.: *medwe talp* ’Acanthus’ [GyöngySzt. 143], 1570 k.: *medwe talp fw* [Ars Medica I: 37a], 1578: *medue talp* ’Pes ursinus’ [Herbarium 46], 1584: *medue talp* ’Sphondilium’ [NomPann. 279], 1585: *medue talp* ’ua.’ [Cal.], 1588: *medue talp fiu* [FrankHasznK. 18], 1590: *medue talpu fue* ’Paliurus’ [SzikszF. 25], *medue talp* ’Branca ursina’ [uo. 11]) igen régi terminus a magyar botanikában. Görög–latin mintára keletkezett, azon alapul, hogy az így jelölt növények levelei nagyok, húsosak és laposak, a medve talpához hasonlatosak.

A heverő medvetalpkaktusz hengeres szárának nagyjából kör alakú az átmérője, ezért kapta *kerek*szárú *fügekaktusz* (W.) társnevét. Társneve még a levelek alakjára utaló *ördögnyelv-fügekaktusz* (uo.), az ang. *devil’s-tongue* ’ua.’ (EL.), azaz ’ördögnyelv’ fordításával. További társneve a *kerítés*kaktusz (P. 439), amely összetévesztés eredménye, ugyanis néhány kaktuszfaj kiválóan alkalmas élősvények ültetésére, ez a faj azonban túlságosan alacsony, talaj közeli és csak alig tövises ehhez.

A körte alakú, tövénél elvékonyodó gyümölcsre utal ang. *pricklypear* (EL.; R. 1856: Olmsted 437, 1895: YearbookAgr. 604, 1911–2: Ann.rep.Bur. 33: 104), vagyis ’töviskörte’, és ang. *creeping prickly-pear* (GRIN.), azaz ’kúszó töviskörte’, a gyakorta lehulló, kisszámú tövisre az ang. *smooth prickly-pear* (uo.), vagyis ’sima töviskörte’, végül nagy virágaira az ang. *large-flower prickly-pear* (uo.), azaz ’nagyvirágú töviskörte’ elnevezése. Amerikában ma is használatos az ’indian füge’ értelmű ang. *indian fig* (LH.; R. 1895: ua. ’Opuntia humifusa’ [YearbookAgr. 604], de 1901: ua. ’Opuntia opuntia’ [Britton 644]). Az észt *maadjas viigikaktus* (W.) nevének ’zömök fügekaktusz’, a cs. *opuncie velkokořenná* (uo.) nevének ’nagy gyökerű fügekaktusz’ a jelentése.

Az Egyesült Államok keleti területein őshonos faj, ezért kapta fr. *oponce de l’est* (uo.), sp. *nopal del este* (EL.), azaz ’keleti fügekaktusz’, valamint ang. *eastern prickly-pear* (PN.), vagyis ’keleti töviskörte’ nevét. Nathaniel Britton ezzel a névvel kapcsolatban az 1901-ben megjelent könyvében zavart okoz, nála az *Opuntia opuntia* kapta az ang. *eastern prickly-pear* (Britton 644) nevet, míg az *Opuntia humifusa* a *western prickly-pear* (uo. 645), azaz tévesen ’nyugati töviskörte’.

A heverő medvetalpkaktuszt elsőként Constantine Samuel Rafinesque írta le, 1820-ban (Ann nat. 15), mégpedig *Cactus humifusus* binómen alatt. Tíz évvel később, 1830-ban ugyanő sorolta be a fajt az *Opuntia* nemzetségbe (Med.Fl. 2: 247). Volt is a németben *Rafinesque’s Feigenkaktus* (R. 1886: Förster–Rümpler 2: 922), azaz ’Rafinesque fügekaktusza’ elnevezése. Az *Opuntia* generikus terminus ókori eredetű, Theophrasztosz nyomán már Pliniusnál olvasható a lat. *opuntius* ’Opus városból való’ növénynév.

nagytermésű medvetalp*kaktusz* J. *Opuntia robusta* (P. 440). Mexikóban őshonos. Tojás alakú, húsos, éretten sötétpiros a gyümölcse, leginkább nyersen fogyasztják.

A faji jelzőnek az az alapja, hogy a húsos termés akár 8 cm hosszúra is megnő. A *medvetalp*kaktusz generikus név magyarázatát l. a **heverő medvetalp***kaktusz* szócikkében. A latin szaknyelvi *robusta* faji jelző ennek a kaktusznak a nagyságára, erős felépítésére utal, akárcsak fr. *oponce robuste* (PN.; R. 1834: Hist.Nat.Veg. 13: 410) és ném. *starker Feigenkaktus* (R. 1886: Förster–Rümpler 2: 942), azaz ’robusztus opuntia’, illetve ’erős fügekaktusz’ elnevezése. Az ang. *wheel cactus* (GRIN.) nevének ’kerékkaktusz’ a jelentése. Mexikóban sp. *bartolona*, *joconoxtle*, *nopal camueso*, *tuna*

bartolon (uo.) neve használatos, de a leggyakoribb a sp. *tuna camuesa* vagy egyszerűen *camuesa* (uo.; R. 1899: *camuessa* [Mon.Cact. 742], 1899–1900: ua. [Abh.Kön.Ak. 33]) neve. A sp. *tuna colorada* (EL.), azaz 'piros tuna' neve az érett gyümölcs színére utal, sv. *praktopuntia* (W.) nevének 'ragyogó opuntia', ang. *silver dollar* (EL.) elnevezésének 'ezüstdollár', sp. *nopal tapón*, *tuna tapona* (uo.) nevének 'sapka-nopal', 'sapka-tuna' a jelentése. Madeirán a 19. század közepén port. *tabeiba* (1856: Bonplandia 157) nevét jegyezték föl.

tuna-medvetalpkaktusz J. *Opuntia tuna* (P. 176). Karibi szigeteken őshonos. Érett terméseit gyümölcsként eszik, a magokkal együtt kikanalazzák, de kandírozzák is.

Hasonneve a *tunakaktusz* (uo.), a *tuna* előtagot ehető terméséről, a kaktuszfügéről kapta, amelyet az őslakók *tunának* hívnak. Ez először a spanyolba került át; vö. sp. *tuna* 'ua.' (EL.). Már viszonylag régről adatolható, Venezuelában sp. *tuna* (1856: Bonplandia 389), Mexikóban sp. *tuna* (1884: Ill.Dict. 5: 504, 1919: Cactaceae 1: 141). A spanyolból több nyelv is átvette; vö. ang. *tuna* (GRIN.), braziliai port. *tuna* (LH.), fr. *tuna* 'ua.' (PN.), illetve a tuna-medvetalpkaktusz összetett neveiben: ang. *tuna prickly pear* (uo.), sp. *queso de tuna* és ang. *tuna-cheese* (1921: Bull. Bot.G. 11: 174), ném. *Tuna-Feigencaucus* (1886: Förster–Rümpler 2: 948), azaz 'tuna töviskörte', 'tunasajt', illetve 'tuna-fügekaktusz'.

Ez a sp. *tuna* terminus került a botanika latin szaknyelvébe is. A faj első leírása a binominális nomenklatura szerinti *Cactus tuna* név alatt 1753-ból, Linnétől származik, (Sp.pl. 1: 468), a ma érvényes latin binómen pedig 1768-ból, Philip Millertől (Gard.Dict. 8. Aufl.), aki az *Opuntia* nemzetségbe sorolta. A *medvetalpkaktusz* generikus név magyarázatát l. a **heverő medvetalpkaktusz** szócikkében.

Földrajzi névvel az egyik élőhelyére utaló társneve a *jamaicai-medvetalpkaktusz* (P. 176). Gazdagon elágazó szárain alapul sv. *buskopuntia* (GRIN.), azaz 'opuntiacserje' elnevezése. Szárait utaló alakleíró neve a fr. *grosse raquette*, *raquette*, *raquette commune* (EL.), valamint ang. *elephantear pricklypear* (uo.), vagyis 'elefántfül töviskörte'. Az afrikaans *turksvy* (W.) nevének 'törökfüge', régi fr. *figuier de barbarie* (1836: Duchesne 234) nevének 'berberfüge', az ang. *slipper thorn* (LH.) nevének 'papucstüske' a jelentése, a braziliai port. *palmatória sem espinho* (uo.) nevében pedig tévesen tövis nélkülűnek hívják.

bíbertetűkaktusz J. *Opuntia cochenillifera* (P. 48). Közép- és Dél-Amerikában őshonos. Gyümölcse 2,5–5 cm hosszú, piros bogyó.

1893-ban *bíborkaktusz* (PallasLex.), hasonneve a *bíbortermő kaktusz* (W.). A *bíbertetű* faji előtagot azért kapta, mert a bíbertetűkaktusz a bíbertetű eredeti gazdanövénye. A *bíbertetű*, N. *bíborbogár*, *pirék* 'Dactylopius coccus', régebben 'Coccus cacti' (uo.) a pajzstetvek (Coccoidea) közé, a Dactylopiidae családjába tartozó rovarfaj, amelyből a drága karmin festék készül. Közép- és Dél-Amerikában, Nyugat- és Kelet-Indiában, Jáván, 1820 óta Spanyolországban, Algériában és a Kanári-szigeteken elsősorban a bíbortermő kaktuszon mesterségesen tenyésztik. Teste szép vörös festéket tartalmaz, a kisajtott nedve az ókor óta értékes festékanyag. Ma engedélyezett élelmiszerfestékként használják E-120 jelöléssel.

A bíbertetűkaktusz társneve a *kosenillkaktusz* (R. 1897: PallasLex. nopálkaktusz a.). Alapja az, hogy a *karmintetű* (PallaLex.), *cochinele-tetű*, ném. *Cochinillelaus*, *Cochinilleschildlaus*, ang. *cochineal* (W.) megszáritva a kereskedésbe *cochenille* néven kerül, a tetű elsősorban ennek a kaktuszfajnak a parazitája (nevét a lat. *coccineus* 'skarlátvörös, kárminvörös' szóval alkották). Ezért kapta a bíbertetűkaktusz ang. *cochineal cactus*, *cochineal nopal cactus*, *cochineal-plant*, fr. *cochenillier*, ném. *Cochinille-Feigenkactus*, port. *cacto de cochonilha*, sv. *kochenillkaktus* (GRIN.), sp. *nopal de cochinilla* (EL.) és norv. *cochenillekaktus* (PN.) elnevezését is. A fajt Linné 1753-ban *Cactus cochenillifer* néven írta le (Sp.pl. 1: 468), 1768-ban Philip Miller átsorolta az általa felállított *Opuntia* nemzetségbe (Gard.Dict. No. 6). A latin szaknyelvi *cochenillifera* (< fr. *cochenille* 'bíbertetű', lat. *-fer* '-hordoz') faji jelző ugyancsak arra utal, hogy a faj e tetű gazdanövénye.

További társneve a *nopálkaktusz* (R. 1897: ua. [PallasLex.]; 1911: *nopal kaktusz* [Nsz. 217]), amelyben az előtag a sp. *nopal* 'fügekaktusz' átvétele. A végső forrás a náhuatl indián *nohpalli* (W.), azték *nopalli* 'ua.' (G. 440; R. 1920: Standley 863). Ebből való a latin szaknyelvi *Nopalea* szinonim generikus név is. Mexikóban a bíbertetűkaktuszokat önálló ültetvényeken termesztik ezek

neve *nopalmező*, *nopaleria* (PallaLex.), helyi nevük a *nopalnochtli* (uo.). Az angolban is megvan *nopalry* (W.) nevük. A bíbortetükaktusz társneve még ezzel a szóval a sp. *nopal chamacuero* (GRIN.), további társneve a port. *palma-de-engorda* és a fr. *raquette espagnole* (uo.).

galambbogyó *J. Duranta erecta* (P. 96). Az Egyesült Államok déli tájain, Közép- és Dél-Amerikában honos cserje. Termései fürtökben fejlődő sárga, húsos bogyók.

Priszter szótárának más helyén is szerepel a *galambbogyó*, mégpedig a *Phytolacca americana* (P. 455) egyik társneveként, ez az ang. *pigeonberry* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. Az ang. *pigeonberry* (GRIN.) terminusnak ugyancsak megvan a *Duranta erecta* jelentése, e faj magyar *galambbogyó* neve szintén tükörfordítással került a magyar botanika szaknyelvébe. A névadás szemléleti háttére az, hogy a növény bogyóit a madarak, elsősorban a galambok szívesen csipegetik. Szó szerinti megfelelője még a sv. *duvbär* 'ua.' (uo.). A sp. *fruta de paloma* 'ua.' (Francis 2008) nevének pedig 'galambgyümölcs' a jelentése.

Társneve az *aranycsepp* (P. 96), amely a braziliai portugálból került át tükörfordítással; vö. port. *pingo de ouro* 'ua.' (W.). Ez volt a mintája a sp. *cuentas de oro* (Francis 2008) és az ang. *golden dewdrops* (GRIN.), azaz 'aranygyöngyök', illetve 'arany harmatcseppek' nevének is. Ezek az elnevezések a gömbölyded, bogyós gyümölcsökre utalnak. Az ang. *skyflower*, vagyis 'égvirág', illetve az afrikaans *vergeet my nie boom* (uo.), azaz 'nefelejtsfa' és a port. *violeteira* (W.), vagyis 'ibolya' neveinek alapja a növény feltűnő, kék vagy lilás virága. A fr. *vanillier de cayenne* (uo.) nevének 'cayenne-i vanília' a jelentése, ez a laza csoportokban megjelenő virágokra utal, amelyeknek édes vaníliaillatuk van. Mexikóban, a bennszülött nahuatl neve a *xcambocoché*, a tongában pedig *mavaetangi* (uo.), vagyis 'könnyindító' néven ismert. Ez utóbbi a veszélyes, mérgező bogyókra utal. Társneve még az ang. *angels-whisper*, azaz 'angyalstutogás' (Francis 2008).

A fajnak a latin *Duranta erecta* binóment Linné adta 1753-ban (Sp.pl. 2: 637). A nemzetségnevén az olasz orvos, botanikus és költő, Castor Durante (1529–1590) emléket kívánta megőrizni. A latin szaknyelvi *erecta* faji jelzőnek 'egyenes, felálló' a jelentése, az ágakra utal sp. *azota-caballo* (Francis 2008), azaz 'lókorbács' neve is. A *Duranta repens* szinonimát (Sp.pl. i. h.) Linné eredetileg a faj kisebb levelű fajtáinak azonosítására használta. Ebben a *repens* faji jelzőnek 'kúszó' a jelentése.

colorádói medvetalpaktusz *J. Opuntia phaeacantha* (P. 440). Az Egyesült Államok délnyugati részén és Észak-Mexikóban őshonos. Ehető gyümölcse lila, a gyümölcshús zöld. Nyersen eszik vagy aszalják, gyümölcslevet is préselnek belőle.

A *medvetalpaktusz* (uo.; R. 1966: MNöv. 128) generikus név magyarázatát I. a **heverő medvetalpaktusz** szócikkében. A faji jelző származásra utal, ugyanis Coloradótól Texas északi és Új-Mexikó északi részéig, a Mojave-sivatagig óriási területeket hódított meg. Az ottani földrajzi nevekkal alkották ang. *New Mexico prickly-pear*, *Mojave prickly-pear* (GRIN.) és észt *Teksase viigikaktus* (LH.) elnevezését is.

A faj első leírója George Engelmann, 1849-ben tette közzé a ma érvényes latin binóment (Mem.Amer.Acad.Arts ser. 2, 4: 52), ez az alapja a faj cs. *Opuncie Engelmannova* (W.) nevének. A latin szaknyelvi *phaeacantha* (< gör. *phaiosz* 'feketés, barnás', gör. *akantha* 'tövis') faji jelző a tövisék sötétbarna színére utal, akárcsak a faj ném. *schwarzstachel-Feigencactus* (R. 1886: Förster-Rümpler 2: 956), *schwarzbraundorniger Feigenkaktus*, ang. *brownspine pricklypear*, sp. *nopal pardo* (EL.) elnevezése. Társneve az ang. *tulip pricklypear* 'tulipán töviskörte' (uo.), *bastard fig* 'fattyúfüge' (LH.), indián törzsi névvel a ném. *Komanchen-Feigenkaktus* 'komancs-fügekaktusz' (uo.), ang. *major prickly-pear* 'nagy töviskörte' és a *dense-spine prickly-pear* 'sűrűn tüskés töviskörte' (GRIN.). Gyümölcseinek lila színére utal ang. *purple-fruit prickly-pear* és fr. *figuier de Barbarie à fruits violets* (uo.), élőhelyére pedig ang. *desert prickly-pear* (uo.), azaz 'sivatagi töviskörte' és litv. *kalninė opuncija* (W.), vagyis 'hegyi opuntia' neve. A faj régebbi változatait jelöli az ang. *plateau prickly pear* és *kingman prickly pear* (uo.) neve. Társneve még a 'fügekörte' jelentésű sp. *higo chumbo* (uo.).

fehérhajú medvetalpaktusz *J. Opuntia leucotricha* (P. 440). A faj Mexikóban endemikus. Gömb alakú gyümölcsei 4–6 cm hosszúak, nyersen fogyasztják.

A terminus *fehérhajú* faji jelzője latin mintát követ, a latin szaknyelvi *leucotricha* faji jelző a gör. *leukothrihosz* (< gör. *leukosz* 'fehér', gör. *thrix*, gen. *trichosz* 'haj'), azaz 'fehérhajú' szóból

való, a kaktusz rugalmas és sörteszerű, akár 3 cm hosszú, fehér színű tövisekkel borított tövére utal. A latin binómen 1828 óta érvényes, de Candolle tette érvényesen közzé Revue de la Famille des Cactées című összeállításában (Mém.Mus.Hist.Nat. 17: 119). A *medvetalp*kaktusz generikus név magyarázatát l. a **heverő medvetalp**kaktusz szócikkében.

Ugyancsak féhéren szőrös tövére utal fr. *opunce á poils blancs* 'fehérszőrű opuntia' (EL.), sv. *raggopuntia* 'gyapjas puntia', ang. *Aaron's-beard prickly-pear* 'Áron szakálla kaktusz' (GRIN.) és sp. *nopal blanco* 'fehér fügekaktusz' (uo.), valamint *duraznillo blanco* (uo.; 1920: Standley 885) elnevezése. A sp. *duraznillo* (EL.; R. 1902: Bot.Gaz. 33: 473) a legelterjedtebb neve, összetételekben sp. *nopal duraznillo* (GRIN.; 1920: Standley 885, 1922: Cact.Mex. 50), illetve sp. *tuna duraznillo* 'ua.' (EL.; 1920: Standley 885). Társneve még az ang. *semaphore cactus* (W.), vagyis 'szemaforkaktusz'. Több méter magas, gazdagon elágazó fává növő kaktuszfaj, erre (és gyümölcsére) utal ang. *arborescent prickly-pear* (EL.), azaz 'fás töviskörte' elnevezése.

csüngőkaktusz J. Lepismismium (P. 413). Brazília, Argentína, Paraguay és Bolívia területén őshonos fajok. Egy gyümölcstermő, kultúrában is gyakran nevelt faja van.

A nemzetség társneve a *fánlakókaktusz* (P. 84). Mindkét terminus alapja, hogy a Lepismium lecsüngő, vékony hajtású epifiton kaktuszfajok nemzetsége. A botanikai *Lepismismium* generikus név a 'hég, pikkely' jelentésű gör. *λεπίς* (*lepisz*) főnévből származik, arra utal, ahogyan egyes fajok virágai áttörnek a felhámon. A nemzetség gyümölcstermő faja a Lepismium *ianthothele*, a latin szaknyelvi *ianthothele* (gör. *ianthosz* 'bíborszínű', *thele* 'szemölcsök') faji jelző a bogyók színére utal. A svédben *gul pendelkaktus* (GRIN.), azaz 'sárga csüngőkaktusz' a neve, a faji jelzőnek a csüngőkaktusz sárgás színű virága az alapja.

leveleskaktusz J. Pereskioipsis (P. 161). Mexikótól délre, Guatemaláig honosak a fajai. A Pereskioipsis *aquosa* faj körte alakú, sárgászöld, ehető gyümölcsöket terem.

A nemzetség társneve a *gyérlombúkaktusz* (uo. 450). A névadás szemléleti háttére az, hogy a fajok nagy zöld leveleket hajtanak, bokros növéské, alakjuk nem hasonlít a tipikus kaktuszké. A finnben *Rankokaktukse* (W.), az angolban a bogyóra utaló *gooseberry cactus*, *Barbadoes goosberrys Pereskioipsis* (R. 1921: Bull.Bot.G. 11: 175), azaz 'egreskaktusz', illetve 'Barbados-egres' a neve. A *Pereskioipsis* generikus név a *Pereskia* nemzetségnév, valamint a gör. *ὄψις* (*opszisz*) 'kinézet' szavakkal alkotott, a két nembe tartozó fajok hasonlóságra utal. A *Pereskia* terminust Linné a francia történész és csillagász, Nicolas-Claude Fabri de Peirese (1580–1637) tiszteletére adta. A *pókháló leveleskaktusz* 'Pereskioipsis *diguettii*' (P. 161) faj neve Mexikóban az 'ördögfarok' jelentésű sp. *cola de diablo*, valamint a *nopaleta* és a *patilón* (GRIN.). Az ehető gyümölcsű *Pereskioipsis aquosa* faj neve a sp. *alfilerillo* (EL.; 1920: Standley 862), *chirriocillo* (uo.), *tasajillo* (uo.), valamint a vízi élőhelyre utaló *pitaya de agua* (uo.) és a *tuna de agua* (EL.; 1908: Ann.rep. 546, 1920: Standley 862).

éjhercegnőkaktusz J. Selenicereus pteranthus (P. 500). Mexikóban őshonos, az Egyesült Államokban is meghonosították. Ehető termése vörös, gömb alakú.

Nagyméretű, éjjel nyíló virágairól nevezték így el. Több nyelvben is megvan szó szerinti megfelelője; vö. sp. *princesa de la noche*, ném. *Prinzessin der Nacht* (W.), ang. *princess of the night* (EL.), sv. *nattens prinsessa* 'ua.' (GRIN.). Az ang. *snake cactus* (uo.), azaz 'kígyókaktusz' neve a vékony, hosszú hajtásaira utal, a németben is megvan a *Schlangencereus* (G. 575), azaz 'kígyócereus' terminus. Társneve még a sp. *pitayita-nocturna flor de la noche* és az ang. *pitahaya real* (EL.), azaz 'pitayita-éjszaka éjszaka virága', illetve 'valódi pitahaya'.

A faj első leírója Albert Dietrich volt, 1834-ben tette közzé *Cereus pteranthus* nevét (AG. 2: 209). A latin *Selenicereus pteranthus* binómen 1909-től érvényes, Nathaniel Lord Britton és Joseph Nelson Rose névadása (Contr.Natl.Herb. 12: 431). A *Selenicereus* generikus név a gör. *szeléne* 'hold' főnév és az oszlopkaktuszok szaknyelvi *Cereus* nevének összetétele. Alapja a legismertebb faj, a *Selenicereus grandiflorus* virágainak egyetlen éjszakai nyílása. Az éjhercegnő latin *pteranthus* (gör. *pteron* 'szárny' és *anthosz* 'virág') faji jelzője pedig a virágnak a keskeny külső fellevelek miatti szárnyzerű megjelenésére utal.